कर्म प्रेतसंस्पर्शिनामपि" नि० सि०। "क्रीतलब्धाशनाभूमौ स्वपेयुस्ते पृथक्क्षितौ या० इदञ्चाद्येऽह्नि। यथाशुद्धि-तत्त्वे वैजवापः "शमीमालभन्ते "शमी मे पापं शमयत्विति" अश्मानमालभन्ते "अश्मेव स्थिरोभूयासमिति" अग्निम्-"अग्निर्नःशर्म यच्छत्विति" ज्योगित्यन्तरा गामजमुपस्पृशन्तः क्रीत्वा लब्ध्वावान्यगेहादेकान्नमलवणमेकरात्रं दिवा-भोक्तव्यं 'त्रिरात्रं च कर्म्मोपरमणम्" क्रीताद्यशनमुपवासा-यक्तस्य। आश्वलायनस्तु "नैतस्यां रात्र्यामन्नं पचेरंस्त्रि-रात्रमक्षारलवणाशिनः स्युर्द्वादशरात्रं चेत्याह महागुरुषु"। अशक्तौ रत्नाकरे आपस्तम्बः "भार्याः परमगुरुसंस्थायां चा-कालभोजनानि कुर्वीरन्" यदा स्मृतिः परदिने तावत्कालमि-त्यर्थः। बृहस्पतिः "अधःशय्यासना दीना मलिना भोगव-र्जिताः। अक्षारलवणान्नाः स्युर्लब्धक्रीताशनास्तथा" अक्षा-रलवणशब्देऽक्षारलवणशब्दार्थ उक्तः। भोगोऽभ्यङ्गताम्बूलादिः "तैलाभ्यङ्गो बाम्बवानामङ्गसंवाहनञ्च यत्। तेन चाप्या-यते जन्तुर्यच्चाश्नन्ति स्वबान्धवाः मार्क० पुरा० वाक्यन्तु अ-न्यदिनविषयम् "अशौचान्ते तिलकल्कैः स्नाता गृहं प्रविशे-युरिति विष्णूक्तेः सपिण्डानामस्थिसञ्चयनादूर्द्ध्वं भोगोऽप्युक्तः विष्णु० पु०। "शय्यासनोपभोगस्तु सपिण्डानामपीष्यते अस्थिसञ्चयनादूर्द्ध्वं संयोगस्तु न योषिताम्" तिलान् ददत पानीयं दीपं ददत जाग्रतः। ज्ञातिभिः सह भोक्तव्य मेतत् प्रेतेषु दुर्लभम्" भारतम्। भोजनं च दिवैव। दिवा चैव च भोक्तव्यममांसं मनुजर्षभेत्यत्रेः प्रायुक्तवैजवापोक्तेश्च। "क्रीत्वा लब्ध्वा वा दिवान्नमश्नीयुः" पारस्करोक्तेश्च अशौचमध्ये यत्नेन भोजयेच्च स्वगोत्रजान्" आदि पुरा० ज्ञातिभिः सह भोजनञ्च तृतीयादिदिनपरम्। प्रथमेऽह्नि तृतीये च सप्तमे दशमे तथा। ज्ञातिभिः सह भोक्तव्यमिति" मरी-च्युक्तेः। "मांसाशनं च नाश्नीयुः शयीरंश्च पृथक् क्षितौ" मनुः। लवणक्षीरमाषान्नापूपमांसानि पायसम्। वर्ज्जये-दाहृतान्नेषु बालवृद्धातुरैर्विना" देवजानीयकारि० "मत्स्य मांसानि न भक्षयेयुरा प्रदानात्" गौत० "अधस्तरे तत्र-हमनश्नन्त आसीरन्" वसिष्ठः अशौचे पीठादिनिषेधात् अधःकाले उपवेशार्थं कटस्तरः कार्य्यः "पाणिषु मृण्मयेषु पर्णपुटेषु वा ऽश्नीरन्" हारीतः। "उपवासो गुरौ प्रेते पत्न्याः पुत्रस्य चैवहि" मरीचिः। अन्यदिने विशेषः "यस्य यस्य तु वर्णस्य यद्यत् स्यात् पश्चिमं त्वहः। स तत्र गृह-शुद्धिं च वस्त्रशुद्धिं करोत्यपि। ग्रामाद्बहिस्ततोगत्वा प्रेतस्पृष्टे तु वाससी। अन्यानामाश्रितानाञ्च त्यक्त्वा स्नानं करोत्यथ" ब्राह्मम् अत्र तिलकल्कादिस्नानं प्रायुक्तम् अशौचाहेषु सर्व्वदिनेषु वर्ज्जनीयधर्म्मकृत्यमाह शङ्खः "दान-मग्नौहोमः स्वाध्यायः पितृकर्म च। प्रेतपिण्डक्रिया वर्ज्जमशौचे विनिवर्त्तते" अत्र विशेषोमिताक्षरायाम् "अशुचित्वेन सकलश्रौतस्मार्त्तकर्म्माधिकारनिवृत्तौ प्रस-क्तायां केषुचिदभ्यनुज्ञानार्थं माह। "वैतानौपासनाः का-र्याः क्रियाश्च स्मृतिचोदनात्" या०। वितानोऽग्नीनां विस्ता-रः तत्र भवावैताना स्तेनाग्निसाध्याः अग्निहोत्रदर्शपूर्ण-मासाद्याः क्रिया उच्यन्ते। प्रतिदिनमुपास्यत इत्युपासनो गृह्योऽग्निस्तत्रभवाः औपासनाः सायम्प्रातर्होमक्रिया उ-च्यन्ते। ता वैतानोपासना वैदिक्यः क्रियाः कार्याः कथं वैदिकत्वमिति चेत् स्मृतिचोदनात्। तथाहि। "यावज्जीव मग्निहोत्रञ्जुहुयात्" इत्यादि स्मृतिभिरग्निहोत्रादीनां चो-दना स्पष्टैव। तथा "अहरहः स्वाहां कुर्यादन्नाऽभावे केन-चिदा काष्ठादिति" स्मृत्यौपासनहोमोऽपि चोद्यते। अत्र च श्रौतत्वविशेषणोपादानात् स्मार्त्तक्रियाणां दानादी नामननुष्ठानङ्गम्यते। अतएव वैयाघ्रपादेनोक्तम्। "स्मार्त्त कर्म्मपरित्यागो राहोरन्यत्र सूतके। श्रौते कर्म्मणि त-त्काले स्नातः शुद्धिमवाप्नुयादिति"। श्रौतानाञ्च कार्यत्वा-भिधानान्नित्यनैमित्तिकानां करणम्। यथाह पैठीनसिः। "नित्यानि निवर्त्तेरन्वैतानवर्ज्जं शालाग्नौ चैक" इति। नित्यानि निवर्त्तेरन् इत्यविशेषेणावश्यकानां नित्यनैमि-त्तिकानान्निवृत्तौ प्रसक्तायां वैतानवर्ज्जमित्यग्नित्रयसा-ध्यावश्यकानाम्पर्य्युदासः। शालाग्नौ चैक इति गृह्याग्नौ भवानामप्यावश्यकानां पाक्षिकः पर्य्युदास उक्तः। अतस्ते-ष्वशौचं नास्त्येव। काम्यानां पुनःशौचाभावादननुष्ठानम्। मनुनाप्यनेनैवाभिप्रायेणोक्तम्। "प्रत्यूहेन्नाग्निषु क्रिया" इ-ति। अग्निषु क्रिया न प्रत्यूहेदित्यनग्निसाध्यानाम्यज्ञम-हायज्ञादीनान्निवृत्तिः। अत एव संवर्त्तः। "होमन्तत्र प्रकुर्व्वीत शुष्काग्नेन फलेन वा। पञ्चयज्ञविधानन्तु न कुर्य्यान् मृत्युजन्मनोरिति"। वैश्वदेवस्य अग्निसाध्यत्वेऽपि वचनान्निवृत्तिः "विप्रोदशाहमासीत वैश्वदेवविवर्ज्जित" इति तेनैवोक्तत्वात्। "सूतके कर्मणान्त्यागः सन्ध्यादीनां विधी-यत" इतियद्यपि सन्ध्यायानिवृत्तिः श्रूयते तथाप्यञ्जलिप्रक्षे पादिकङ्कार्य्यम्। "सूतके सावित्र्या चाञ्जलिम्प्रक्षिप्य प्रदक्षिणं कृत्वा सूर्य्यं ध्यायन्नमस्कुर्यादिति" पैठिनसिस्मरणात्। यद्य-पि वैतानौपासनाःकार्य्या इति सामान्येनोक्तं तथाप्यन्ये-न कारयितव्यम्। "अन्य एतानि कुर्युरिति" पैठीनसिस्मर-